

DOKUMENTI

IFLA - Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova, Sekcija za katalogizaciju
Radna grupa za preradbu *Oblika i strukture korporativnih odrednica*

STRUKTURE KORPORATIVNIH ODREDNICA
završni izvještaj - studeni 2000.

primjere priložili članovi Sekcije za katalogizaciju

sastavio i uvod napisao:
Ton Heijligers

članovi Radne grupe:
Isa de Pinedo, Ton Heijligers, Natalia Kasparova, Reinhard Rinn,
Barbara Tillett, Maria Witt

Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova
Program za Univerzalnu bibliografsku kontrolu i međunarodni MARC
2001.

Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 3-4(2003), 127-185
ISSN 0507-1925
© VBH 2003.

SADRŽAJ

PREDGOVOR PREVODITELJA

PREDGOVOR

DIO A

1. UVOD

1.1 Od Izjave o načelima nadalje

1.2 Korporativna odrednica

1.3 IFLA-in standard FSCH iz 1980.

1.4 Dopuna teksta

1.5 Preradba standarda?

1.6 Iluzija o općeprihvaćenoj jedinstvenoj odrednici

1.7 Drugačiji pristup

1.8 Zadaća Radne grupe za preradbu FSCH-a

1.9 Nastavak

1.10 Trenutno stanje

2. OBJAŠNJENJA UZ KORIŠTENI MODEL

2.1 Kategorije oblika naziva [stupac 1b]

2.2 Terminologija i sustav obrojčavanja [stupci 1a, 1b]

2.3 Dodatne specifikacije [stupac 2]

2.4 Označivanje funkcija u katalogu [stupac 3]

2.5 Navođenje naziva korporativnih tijela [stupac 4]

2.6 Napomene i zapažanja [stupac 5]

2.7 Popis zemalja koje su izradile primjere [stupac 6]

2.8 Uklapanje primjera u jedinstveni prikaz [stupci 3, 4, 6]

2.9 Izbor primijenjenih pravila FSCH-a [stupac 7]

DIO B

PRIKAZ STRUKTURA KORPORATIVNIH ODREDNICA

[rezultat obavljene zadaće Radne grupe za preradbu FSCH-a, I.–III. krug]

PREDGOVOR PREVODITELJA

Završni izvještaj IFLA-ine Radne grupe za preradbu *Oblika i strukture korporativnih odrednica* iz 2000. godine objavljen je na IFLANET-u početkom 2001. (www.ifla.org/VII/s13/scatn/final2000.htm). On sadrži dva glavna dijela: prvi dio donosi opširniji uvod koji ukratko možemo nazvati autorovim riječima «kratka povijest korporativne odrednice», a drugi dio tablicu s primjerima korporativnih odrednica iz četrnaest zemalja, koje je Radna grupa prikupila i obradila. Budući da su u prvom dijelu detaljno prikazani zadaci koji su bili postavljeni pred Radnu grupu te njezini rezultati, prijevodu dodajemo nekoliko napomena s obzirom na kontekst njegovog objavljivanja u nas.

Naime, potrebno je reći da IFLA-in standard *Oblik i struktura korporativnih odrednica* (Form and structure of corporate headings - FSCH) iz 1980. godine uopće nije preveden na hrvatski jezik. Unatoč tomu, valja naglasiti da su već u prvom izdanju *Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga* Eve Verone iz 1970. godine pravila o izboru i obliku korporativnih odrednica potpuno u skladu s ovim IFLA-inim standardom. To je dodatna potvrda pretpostavke koju je T. Heijligers iznio u ovom tekstu da su prijedlozi E. Verone odigrali značajnu ulogu u donošenju ovog standarda. Svejedno, činjenica što standard nije bio dostupan našoj stručnoj javnosti u prijevodu vjerojatno će otežavati praćenje ovog izvještaja, budući da se u njemu na više mjesta upućuje na određena pravila FSCH-a, a kod prikupljanja primjera (drugi dio izvještaja) suradnici su trebali, ako je bilo moguće, naznačiti pravilo FSCH-a čija je primjena dovela do priloženog oblika naziva korporativnog tijela.

Druga napomena vezana je uz prijevod nekih stručnih termina koji su se do sada prilagođavali terminologiji sadržanoj u Pravilniku, a osobito onoj navedenoj u privremenim odredbama člana 253. Budući da su u pripremi za tisak prijevodi dvaju novih i proširenih izdanja IFLA-inih standarda za izradu preglednih kataložnih jedinica (Guidelines for authority records and references i UNIMARC manual: authorities format), za očekivati je da će oni riješiti terminološke nedoumice. Tu se ponajprije misli na termine: *authorised form* koji je preveden kao *usvojeni oblik* i *authorised data* koji je preveden kao *autorizirani podaci*, dok je *authority record* preveden kao *zapis pregledne kataložne jedinice* prema dosad uvriježenoj terminologiji.

I treće, očekuje se da će na pitanja koja su u ovom izvještaju ostala otvorena odgovoriti IFLA-ina Radna grupa za funkcionalne zadatke i obročavanje zapisa preglednih kataložnih jedinica i uputnica, odnosno iznaći načine povezivanja različitih oblika naziva korporativnih tijela za jedan entitet.

PREDGOVOR

Na IFLA-inoj konferenciji 1998. godine u Amsterdamu Sekcija za katalogizaciju odlučila je, na osnovi *Preporuka* Radne grupe za preradbu Oblika i strukture korporativnih odrednica (The Working Group on the Revision on FSCH: Form and Structure of Corporate Headings),¹ da preradbu standarda iz 1980. godine više ne smatra prioritetom. Umjesto toga, odlučeno je da se podrže preporuke Radne grupe za minimalnu razinu zapisa preglednih kataložnih jedinica i ISADN IFLA-inog Programa za UBCIM, tj. da se naglasak stavi na promicanje međunarodne razmjene korporativnih odrednica iz (nacionalnih) datoteka preglednih kataložnih jedinica i uputnica. Potom je Radna grupa za preradbu FSCH-a, smatrajući važnim dobiti bolji uvid u strukturu naziva, redoslijed riječi i obrasce interpunkcije korporativnih odrednica u različitim bibliografskim praksama, počela stvarati popis prikupljanjem primjera. Godine 1999. pozvani su i ostali članovi Sekcije za katalogizaciju da sudjeluju u ovoj "zadaći", tako da su primljeni prilozi iz četrnaest zemalja. Kao rezultat dobiven je prikaz primjera svrstanih u kategorije koje pokazuju strukturu naziva i obrasce oblika. Prikaz je predstavljen u ovom izvještaju.

Dio A, odjeljak 1 daje sažetak glavnih proceduralnih koraka i akcija poduzetih tijekom trogodišnjeg napornog procesa koji je 1998. naveo Radnu grupu da preporuči odustajanje od preradbe pravila FSCH-a. Vodeći računa o važnim međunarodnim dokumentima namijenjenim standardizaciji prakse izrade korporativnih odrednica, ovaj izvještaj također predstavlja pokušaj, da tako kažemo, opravdanja odluke koju je donijela Radna grupa. Premda bi "bogata" međunarodna povijest korporativne odrednice mogla lako dovesti do duge rasprave, što je već pokazao Veronin iscrpan izvještaj iz 1975., s obzirom na prirodu ovog izvještaja otišli bismo predaleko kad bismo naširoko govorili o pojedinostima vezanim za načela i pravila o kojima su posljednjih četrdeset godina burno raspravljali katalogizatori i sastavljači kataložnih pravila. Nakon rasvjetljavanja prošlosti, dolazimo u Uvodu do razloga koji su doveli do ove "zadaće" i kratkog objašnjenja općih postavki istraživanja. U nastavku slijedi sažetak rasprave o istraživanju na IFLA-inoj konferenciji u Jeruzalemu 2000. i preporučeni nastavak. Prvi odjeljak završava pokušajem sažimanja opisa trenutne situacije.

Radna grupa za preradbu FSCH-a ponovno je potvrdila da je glavni cilj omogućiti adekvatno navođenje popisa naziva korporativnih tijela u "virtualnoj dato-

¹U daljnjem tekstu: Radna grupa za preradbu FSCH-a (nap. prev.).

teci" zapisa preglednih kataložnih jedinica. Također je preporučila da se izvještaj o FSCH-u podnese na daljnju analizu novoj radnoj grupi za Funkcionalne zadatke i obrojčavanje zapisa preglednih kataložnih jedinica (Functional Requirements and Numbering for Authority Records - FRANAR). Sekcija za katalogizaciju odobrila je ovu preporuku na IFLA-inoj konferenciji u Jeruzalemu. Možemo se nadati da će ova analiza upoznati buduće dizajnere knjižničnih sustava s tim što mogu očekivati od oblika i strukture naziva korporativnih tijela prisutnih u praksi, kao i s mogućim posljedicama takve prakse na oblikovanje računalnog formata ili prilagođavanje postojećih formata. Kasnije će možda biti poželjno sastaviti i osnovne smjernice kao korisno pomagalo katalogizatorima. Nakon objavljivanja ovog izvještaja, raspustit će se Radna grupa za preradbu FSCH-a.

Dio A, odjeljak 2 daje opširno objašnjenje modela korištenog u istraživanju. Ovaj bi se odjeljak trebao pažljivo pročitati prije razmatranja samog prikaza struktura korporativni odrednica.

Dio B sadrži sam prikaz s razvrstanim primjerima.

DIO A

1. UVOD

1.1 *Od Izjave o načelima nadalje*

Izjava o načelima, koju je odobrila Međunarodna konferencija o načelima katalogiziranja (ICCP: International Conference on Cataloguing Principles, Paris, 1961.) zamišljena je kao vodič sastavljačima i revizorima kataložnih pravila. Anotirano izdanje objavljeno je 1971. godine, s komentarima i primjerima Eve Verone.²

Pariškim načelima utvrđeni su ciljevi i zadaci abecednog kataloga. Svojim bi korisnicima katalog trebao ponuditi bibliografske olakšice kao što su standardna identifikacija i višestruk pristup publikaciji, kao i okupljanje djela određene osobe, djela određenog autora i različitih izdanja određenog djela. Takozvana "odrednica glavne kataložne jedinice", upotpunjena odrednicama sporednih kataložnih jedinica, i "jedinstvena odrednica" glavni su pojmovi i pomagala kojima katalog ostvaruje to okupljanje. Oni su odredili strukturu kataloga. Izjava o načelima također je dala upute o izboru naziva za „jedinstvenu odrednicu“ koja je zamišljena za uporabu u cijelom svijetu.

Načela su svakako imala velik utjecaj na profesionalno promišljanje, i do neke su mjere omogućila promicanje veće jedinstvenosti u bibliografskoj praksi. Istodobno, mora se reći da su donesena u pred-računalnom razdoblju, u vremenu dominacije kataloga na listićima i tiskanih bibliografija. Od tada su se radikalno promijenile okolnosti procesa katalogiziranja zbog nekoliko dostignuća, kao što su automatizirana obrada podataka, uzajamna katalogizacija, rasprostranjenost OPAC-a s tehnikama pretraživanja koje daju mnogo raznovrsnije mogućnosti pronalaženja bibliografskih podataka, oblikovanje protokola Z39.50, široko korištenje interneta itd. Ove su promjene ponovno oživjele raspravu o razlogu postojanja načela donesenih za stari katalog. Koji su od zadataka ustanovljenih u Izjavi o načelima i dalje valjani u vremenu koje karakterizira online razmjena informacija, što je bitno pri zadovoljavanju očekivanja suvremenih korisnika? Ne čudi mnogo što čak i katalogizatori okosnicu Izjave o načelima sve više smatraju preživjelom.

²Statement of principles / adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Paris, Oct. 1961 ; annotated edition with commentary and examples by Eva Verona Šet al.Ć. London : IFLA Committee on Cataloguing, 1971.

IFLA je 1998. godine objavila Funkcionalne zadatke bibliografskih zapisa (FRBR),³ novi konceptualni model namijenjen promicanju racionalnog pristupa katalogizaciji u elektroničkom okruženju. U više aspekata FRBR se može smatrati nasljednikom Izjave, nešto kao nova "Biblija katalogizatora". Vrijeme će pokazati je li FRBR zaista pružio primjeren okvir koji bi se mogao koristiti kao kriterij za ponovnu procjenu valjanosti tradicionalnih načela.

1.2 Korporativna odrednica

Korporativno autorstvo oduvijek je bilo sporno pitanje. No, ipak, korporativna su tijela na Pariškoj konferenciji 1961. prepoznata kao važna pristupnica bibliografskim podacima, pa su opća načela o korporativnoj odrednici i navedena u 9. odjeljku Izjave o načelima. Međutim, usprkos gotovo jednoglasnog prihvaćanja ovih načela, već su Veronini komentari u izdanju iz 1971. pokazali da postoji velik jaz između prakse i teorije. Da bi se premostio taj jaz, bila su potrebna daljnja istraživanja. Toga se prihvatila Verona, a rezultat je objavljen 1975. pod naslovom Korporativne odrednice: njihova upotreba u knjižničnim katalozima i nacionalnim bibliografijama.⁴ U uvodu izvještaja Verona piše kako "još uvijek nije ostvarena međunarodna standardizacija s obzirom na primjenu, tumačenje, oblik i strukturu korporativnih tijela", te također opaža da "većina postupaka propisanih različitim pravilima i usvojenih u kataložnim praksama itd. izražava privrženost dugotrajnoj kataložnoj tradiciji vlastitih zemalja".

Verona je glavne probleme podvrgla kritičkoj analizi i skrenula pozornost na razlike s obzirom na tehničke detalje kao što su interpunkcija, pisanje velikih slova, transliteracija itd. Objasnila je da je "potpuni nedostatak jedinstvenosti" ozbiljna zapreka učinkovitoj univerzalnoj bibliografskoj kontroli, i iznijela stav da bi se nacionalne prepreke trebale srušiti, a nacionalni i lokalni interesi ustupiti mjesto međunarodnim interesima. Razlike u praktičnoj primjeni trebale bi biti svedene na minimum, složena i suviše razrađena pravila trebala bi se izbjegavati jer ih prosječni korisnik ne može razumjeti. Kasnija istraživanja o korištenju kataloga to su potvrdila. Verona je također dala skup *Prijedloga*, gdje se zauzima za model kojim bi se uklonile varijante propisane nacionalnim interesima i koji bi omogućio jednostavna rješenja.

³Functional requirements for bibliographic records : final report / edited by the IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records ; approved by the Standing Committee of the IFLA Section on Cataloguing. München : Saur, 1998. (UBCIM Publications - New Series ; 19). Također dostupno na IFLANET-u: <http://www.ifl.org/VII/s13/frbr.pf>

⁴Verona, Eva. Corporate headings : their use in library catalogues and national bibliographies. Comparative and Critical Study. London : IFLA Committee on Cataloguing, 1975.

1.3 IFLA-in standard FSCH iz 1980.

Na konferenciji u Laussani 1976. IFLA je osnovala Radnu grupu za korporativne odrednice kojoj je predsjedala Lucia J. Rather. Njezin je zadatak bio "da pronađe moguće međunarodne compromise". Grupa je bila uvjerena da su međunarodna standardizacija korporativnih odrednica i datoteke preglednih kataložnih jedinica i uputnica neophodne za realizaciju Programa za Univerzalnu bibliografsku kontrolu. Cilj je bio "postići suglasnost o skupu osnovnih načela koja bi se mogla preporučiti za međunarodnu upotrebu, posebno na području međunarodne razmjene". Sekcija za katalogizaciju i Sekcija za službene publikacije potvrdile su preporuke koje su objavljene 1980. kao IFLA-in standard Oblik i struktura korporativnih odrednica.⁵

Možemo požaliti što u FSCH-u nisu ni na koji način opravdani razlozi i odluke na kojima su utemeljena trideset i četiri pravila. S druge strane, očito je da su Veronini *Prijedlozi* odigrali značajnu ulogu.

Tekst FSCH-a, za razliku od Izjave o načelima i Veroninog izvještaja iz 1975., ne bavi se razlikovanjem između odrednice glavne i sporedne kataložne jedinice za nazive korporativnih tijela. To se lako može razumjeti s obzirom na razvoj računalnih kataloga i OPAC-a. Oni koji su svjesni potrebe postojanja datoteka preglednih kataložnih jedinica i uputnica uočit će nedostatak osnovnih smjernica za korištenje uputnica ili veza između različitih naziva i različitih oblika naziva.

1.4 Dopuna teksta

Pravila 29-34 FSCH-a sadrže preporuke za "vjerska tijela". U bilješci se navodi da su preporuke "privremene" zbog nedostatka suglasnosti i da će one biti predmet daljnjih analiza. Neki su članovi smatrali da bi se sva vjerska tijela trebala unositi kao: a) pododrednice, b) pod njihovim vlastitim nazivom i c) pod nazivom političko-teritorijalne jedinice. Radna se grupa bavila time, ali je ustrajala na sustavu FSCH-a i predložila manje izmjene. Na IFLA-inoj konferenciji u Montrealu 1982. obje su sekcije to prihvatile. Rezultat je raspačan kao jedan list amanđmana.

Na IFLA-inoj konferenciji u Parizu 1989. Stalni odbor za katalogizaciju ustanovio je Grupu za pregled FSCH-a. Nicole Simon, predsjednica Grupe, razaslala je članovima Stalnog odbora, europskim nacionalnim knjižnicama i Kongresnoj knjižnici upit s prijedlogom Marion Mouchot za promjenu postupka s kraticama.

⁵Form and Structure of Corporate Headings / recommendations of the Working Group on Corporate Headings ; approved by the Standing Committee of the IFLA Section on Cataloguing and the IFLA Section on Official Publications. London : IFLA International Office for UBC, 1980. x, 15 . + Amendment sheet, pertaining to Rules 29-34 on Religious Bodies, August 1982. Dalje u tekstu: FSCH (nap. prev.).

Izvještaj koji sažima odgovore podnesen je posebnoj grupi za pregled koja je na sastanku u Stockholmu 1991. također razmatrala trebaju li se zemljopisne oznake koristiti sustavno ili ne.

Zaključeno je da kratice treba, bez obzira je li oblik naziva koji se koristi u publikaciji inicijal ili akronim, prepisivati bez točke ili razmaka. Ovo je pravilo zamišljeno kao dodatak Veroninom tekstu iz 1980. Rasprava o korištenju zemljopisnih oznaka dovela je do zaključka da je dodatak neophodan samo pri razlikovanju homonimnih naziva. Na IFLA-inoj konferenciji 1992. u Moskvi Sekcija je odobrila preporuke.

1.5 Preradba standarda?

Grupa je također raspravljala o potrebi opće preradbe standarda. Već je 1982. godine, u članku objavljenom u časopisu *Library Resources and Technical Services*, Frans Heymans⁶ opisao ideju "kontroliranoga međunarodnoga standardnog oblika" autoriziranih podataka za nazive. Ton Heijligers je 1990. u svom komentaru upućenom Grupi za pregled FSCH-a izrazio mišljenje da pravila FSCH-a zbog svoje složenosti zahtijevaju velik napor u bibliografskoj praksi, a da istodobno ne pružaju željenu ujednačenost. Ovo ga je navelo na promišljanje o zadatku/zadacima FSCH-a. On je dalje razvio Heymansovu ideju o nazivima korporativnih tijela razlikujući "univerzalni kontrolirani oblik" odrednice namijenjen razmjeni, od "jedinstvene odrednice" za nacionalne kataloge. Također se založio za korištenje "prirodnih" oblika koji su korisniku prihvatljiviji od "konstruiranih" odrednica. Eugenie Greig bila je mišljenja da bi IFLA zaista trebala provesti opću preradbu FSCH-a, ali tek kad online katalogi s pristupom preko ključnih riječi postanu svima dostupni.

Kako pokazuje članak u časopisu *International Cataloguing & Bibliographic Control*,⁷ broj za listopad/prosinac 1992., Stalni odbor za katalogizaciju zaključio je da nije nužna znatnija preradba Veroninog rada.

Samo nekoliko godina kasnije, 1995., Sekcija za katalogizaciju postala je svjesnija toga da, unatoč FCSH-u, bibliografska praksa postupanja s korporativnim odrednicama još nije dovoljno ujednačena. Sekcija je osnovala novu Radnu grupu za preradbu FSCH-a (u početku joj je predsjedala Barbara Tillet, a od 1997. nadalje Ton Heijligers) sa zadatkom da ispita standard iz 1980. kako bi se uočile mogućnosti za preradbu. Prvotni ciljevi Radne grupe bili su: smanjiti broj višeznačnih i/ili kontroverznih pravila, ponovno razmotriti fenomen „konstruirana-

⁶Heymans, Frans. How human-usable is interchangeable? Or, shall we produce catalogues or Babelographic Towers? // *Library resources & technical services* 26, 2(1982), 157-169.

⁷Review Group on 'Form and Structure of Corporate Headings' / IFLA Standing Committee on Cataloguing. *International cataloguing & bibliographic control* 21, 4(1992), 53.

nih odrednica“ nasuprot „prirodnih“ oblika naziva, kao i zadovoljiti zahtjeve suvremene razmjene podataka.

Rasprava se neizbježno usmjerila na pretpostavljene *zadatake FSCH-a*. Može li jedan standard istodobno služiti dvjema svrhama, tj.:

1. olakšati online razmjenu naziva korporativnih tijela nudeći smjernice za izradu onog što bismo mogli nazvati „univerzalnim kontroliranim oblicima“ za svako tijelo (po mogućnosti vezanim za međunarodni broj), jasno identificirati svako korporativno tijelo i razlikovati ga od ostalih (uključujući varijantne nazive) i dati informaciju koji je oblik izabran kao jedinstvena odrednica u zemlji porijekla tog tijela,
2. biti koristan vodič za sastavljanje međunarodnih pravila namijenjenih ustanovljavanju univerzalno prihvaćene „jedinstvene odrednice“, unatoč činjenici da su jedinstvene odrednice unutar određene zemlje (u odnosu na oblik, jezik, redosljed riječi itd.) često oblikovane u skladu s nacionalnim potrebama i tradicijama.

Anketa provedena među članovima Radne grupe nije pokazala jedinstveno stajalište.

Na IFLA-inoj konferenciji u Pekingu 1996. zaključeno je da skup međunarodnih pravila kojeg bi svi prihvatili vjerojatno nije moguć, ali da bi se FSCH mogao upotrijebiti kao preporuka za strukturiranje korporativnih odrednica u knjižničnim katalozima. Istovremeno, smatrano je poželjnim da nacionalne bibliografske službe slijede slična pravila, iako nije neophodno da imaju iste oblike naziva. U ovom je kontekstu i svijest o razvoju računalno podržanih tehnika koje omogućuju preusmjeravanje među neistovjetnim autoriziranim oblicima naziva ustanovljenim u različitim zemljama. Ipak, smatralo se važnim da se upotrebljavaju oblici koji su poznati i razumljivi korisniku.

Imajući na umu ove prve stavove o zadacima FSCH-a, članovi Radne grupe složili su se da svoj rad usmjere na preradbu važećeg teksta FSCH-a, i u tu svrhu identificirali deset tema (područja i pravila) - takozvane *Pekinške zadatake*. Istaknute su najznačajnije teme i najupitnija pravila FSCH-a:

- Nazivi korporativnih tijela koji sadrže osobno ime: redosljed elemenata u inverziji. (pravilo br. 5)
- Varijantni nazivi i promjena naziva: ograničavanje upotrebe općih i unakrsnih uputnica? Čini li premještanje tijela (promjena sjedišta) promjenu naziva? (pravilo br. 6)
- Jezik pobližih oznaka ili razlikovnih obilježja: jezik razumljiv korisniku, jezik zemlje u kojoj se katalogizira ili službeni jezik? (pravila 7, 7.5)
- Zemljopisni nazivi, nazivi političko-teritorijalnih jedinica itd.: kada su integralni (prvi ili zadnji) dio naziva korporativnog tijela, a kada zemljopisna oznaka? (pravila 7.3, 11.1, 13, 23)

- Složena tijela (tijela s podređenim jedinicama): je li razlikovanje između “organskog” i “neorganskog” te “tipičnog” i “netipičnog” relevantno i dovoljno jasno za upotrebu? Mogu li se na isti način tretirati političko-teritorijalne jedinice i ostala korporativna tijela? (pravila 15-17, 20-22)
- Konferencije: kada koristiti serijski pristup?⁸ Što predstavlja značajniju varijaciju u nazivu? Kada koristiti uputnice? (pravilo 27)
- Sheme za transliteraciju: koji su problemi s važećim ISO standardima? Koliko je važna reverzibilnost? Koje bi se preporuke trebale izraditi za dvojezične zemlje?

Prilozi prispjeli u proljeće 1997., sastavljeni bez jasno definiranih zadataka, odražavali su različite perspektive, i tako pokazali da se ne može pristupiti preradbi FSCH-a prije nego se jasno utvrde i njegovi zadaci i, shodno tome, polazne točke za pravu preradbu.

Da bi se uskladila različita mišljenja, u lipnju 1997. razaslan je na raspravu tekst „Kako nastaviti s preradbom FSCH-a?“ Da bi daljnja razmatranja o cilju i zadacima FSCH-a bila konkretnija, dodan je „tekstualni model za preradbu pravila 1–24“. Ovaj se model, koliko je god to bilo moguće, temeljio na pristiglim priložima, ali je, isto tako, bio i revolucionaran jer je daleko otišao u nastojanjima da zadovolji i manje stručne zahtjeve izvan nacionalnih bibliografskih službi. Naime, inspirirala su ga upravo objavljena pojednostavljena nizozemska pravila za korporativne odrednice. „Uvodna pravila“ tog pravilnika, zamišljena kao nadomjestak za katalogizatorovo nepoznavanje formalnog identiteta stranih korporativnih tijela, dopuštaju „provizorne“ odrednice te dovode do stvaranja većeg broja „prirodnih“ te manjeg broja „konstruiranih“ odrednica.

O pitanju „Kako dalje?“ raspravljalo se na IFLA-inoj konferenciji u Kopenhagenu 1997. Zaključeno je da je smjer kojim bi trebalo ići još uvijek nesiguran, i da je zbog toga prerano započeti s preradbom. Radnoj grupi se učinilo da bi možda bilo bolje pričekati rezultate IFLA UBCIM-ove Radne grupe za minimalnu razinu zapisa preglednih kataložnih jedinica i ISADN i rezultate preradbe AACR-a i RAK-a.

Bez obzira na to, dogovoreno je da se prije propisivanja pravila moraju razraditi barem „vodeća načela“, te da se pravila ne mogu formulirati na plenarnim zasjedanjima Radne grupe, već da će za to biti potrebno stručno znanje i puno vremena. Dogovoreno je i da treba uzeti stručnog savjetnika. Međutim, savjetnik ne može početi raditi praznih ruku: kako bi mogao uspješno obaviti posao, morao bi se konkretnije naznačiti smjer. Dogovor je postignut oko sljedećih načela i stavova:

⁸Jedna jedinstvena odrednica za konferencije s istim nazivom (nap. prev.).

- korisnik je primarno žarište,
- iako zajednički standard ima ekonomsku prednost, moraju se priznavati i ustaljena nacionalna pravila,
- potreban je logičan skup pravila,
- upotrebljava se pronađeni oblik naziva korporativnog tijela, ako ne postoje dobri razlozi za promjenu koji bi se morali objasniti,
- nije moguće zanemarivanje prethodne prakse.

Zbog toga je Radna grupa kao najproblematičnija identificirala pravila o bližim oznakama i izostavljanjima (pravila 7, 13, i 23). Također bi se trebalo pobliže razmotriti pravilo br. 6 koje propisuje postupke pri promjeni sjedišta. *Usporedba nacionalnih kataložnih pravilnika* trebala bi dalje identificirati ta pravila, a naročito njihova različita tumačenja (temeljena na FSCH-u?) koja daju različita rješenja u praksi. Sveukupna slika o najvažnijim razlikama među nacionalnim praksama bila bi potrebna za "testiranje" različitih mogućnosti naspram onog što je već usuglašeno u izjavama i glavnim načelima. Također je odlučeno da se angažira savjetnik koji bi, na temelju rezultata dobivenih usporedbom pravilnika, oblikovao skup načela za pravila.

U godini nakon konferencije u Copenhagenu započela je usporedba pravilnika. Radilo se o usporedbi primjera izrađenih prema njemačkom RAK-u i primjera iz datoteke Kongresne knjižnice, između ruskih pravila i Anglo-američkih kataložnih pravila (AACR2), te između pravila FSCH-a, AACR-a i talijanske RICA-e. Kolege iz Njemačke i Italije izradili su opće napomene o preradbi pravila koja se tiču pobližih oznaka.

Međutim, u proljeće 1998. javile su se sumnje o tome treba li nastaviti rad. Neophodno bi bilo odrediti oblik u kojem bi se na odgovarajući način prikazali rezultati usporedbe koje bi onda mogao koristiti savjetnik. Također bi trebalo unaprijed odrediti savjetnikov zadatak. Ne samo što se ovo činilo kompliciranim, već se podcijenio i rok potreban članovima Radne grupe za preradbu FSCH-a budući da su svi oni dobrovoljci s mnogo drugih obveza.

1.6 Iluzija o općeprihvaćenoj jedinstvenoj odrednici

Postajalo je sve jasnije, a izrađene usporedbe nisu promijenile to gledište, da bi se naglasak možda ipak trebao prebaciti sa „sadržaja“ odrednice na glavna načela i uobičajenu „strukturu“ odrednica. Netko tko bi pokušao okarakterizirati dosadašnju raspravu mogao bi reći da Veronine riječi, više od dvadeset godina nakon što ih je izgovorila, nisu izgubile mnogo na valjanosti: još uvijek postoji „privrženost dugotrajnoj tradiciji“. Također, kad se uzmu u obzir financijske posljedice mijenjanja postojeće prakse, očito postaje teško „prepoznati više kulturne ciljeve koji su nad interesima pojedine nacije“. Ostali će vjerojatno reći da nije toliko stvar tradicije ili stava, koliko samog predmeta koji sprečava pomirenje na-

cionalnih i međunarodnih interesa, budući da su potrebe korisnika u različitim zemljama te koje na neki način onemogućuju jedinstvene rezultate.

Iako su pokušaji preradbe najkontroverznijih pravila i dalje usmjereni na oživljavanje koncepta općeprihvaćene „jedinstvene odrednice“ doveli do suglasja u različitim detaljima, u cjelini su bili osuđeni na neuspjeh.

FSCH je uvijek bio prihvaćan do određene mjere; uvijek se radio otklon od Pariških načela i pravila FSCH-a čim su to nacionalne bibliografske službe smatrale neophodnim da bi se udovoljilo „nacionalnim potrebama“. Nakon četrdeset godina bilo bi naivno očekivati da će to ikad biti drugačije. Zbog toga se ne može očekivati odbacivanje razlika u mišljenjima.

Ukratko, tijekom konferencije u Amsterdamu 1998. Radna grupa za preradbu FSCH-a izričito je zaključila kako *nije izvediv zahtjev da svi u svijetu koriste isti oblik (jedinstvene) odrednice*. Kao posljedica toga, odlučeno je i oprezno formulirano da se preradba pravila FSCH-a ne smatra više prioritetom.

1.7 Drugačiji pristup

Samo nekoliko godina ranije ovaj bi nas zaključak vratio na početak! Ali Radna se grupa nije ograničila samo na ovu izjavu, već je dala skup *Preporuka*, od kojih ćemo ovdje spomenuti samo najznačajnije. Kao prvo, Radna je grupa prihvatila stajališta koja je u svom izvještaju iz 1998. iznijela IFLA UBCIM-ova Radna grupa za minimalnu razinu zapisa preglednih kataložnih jedinica i ISADN.⁹ Ova je Grupa na isti način predložila da se dopusti nacionalnim bibliografskim službama očuvanje različitosti u autoriziranim oblicima koji najbolje služe jezičnim i kulturnim potrebama u njihovim zemljama. Također je predložila da nacionalne datoteke preglednih kataložnih jedinica i uputnica budu dostupne preko interneta.

O potrebi ovakvog pristupa može se zaključiti i iz Završnog izvještaja Projekta AUTHOR o europskim datotekama preglednih kataložnih jedinica i uputnica (srpanj 1998.), koji kaže da je jedno od glavnih ograničenja koja sprečavaju odgovarajuće preuzimanje autoriziranih podataka u nacionalni ili lokalni sustav druge zemlje to što su „postojeće datoteke preglednih kataložnih jedinica i uputnica izrađene prema različitim kataložnim pravilima: nemoguće je automatski prenijeti točan sadržaj odrednica i redoslijed elemenata iz jedne datoteke u drugu tj. sačuvati intelektualni smisao informacije“.

S raspravom unutar FRANAR-a, nove Radne grupe za funkcionalne zadatke i obrojčavanje zapisa preglednih kataložnih jedinica, IFLA zauzima novo stajalište

⁹Mandatory data elements for internationally shared resource authority records : report of the IFLA UBCIM Working Group on Minimal Level Authority Records and ISADN. Frankfurt am Main : IFLA UBCIM Programme, 1998. Dostupno i na IFLANET-u: <http://www.ifla.org/VI/3/p1996-2/mlar.htm>

o Univerzalnoj bibliografskoj kontroli koje priznaje potrebu korisnika da nađe odrednicu pisanu na jeziku i pismu kojeg može čitati. To je stajalište koje i dalje uvažava bitnu narav nadzora nad datotekom (bazom podataka) preglednih kataložnih jedinica i uputnica unutar pojedinog kataloga, bibliografije itd., i istodobno omogućuje povezivanje nacionalnih autoriziranih oblika korištenjem informacijskih tehnologija, posebno interneta. Takvo povezivanje omogućuje međunarodnu razmjenu i korištenje bibliografskih podataka u budućnosti.

Kako bi se olakšala međunarodna razmjena zapisa preglednih kataložnih jedinica, Radna grupa za preradbu FSCH-a prepoznaje sljedeće potrebe:

1. združivanje zapisa preglednih kataložnih jedinica za isti entitet,
2. korištenje brojeva za svaki entitet, i
3. sastavljanje skupa načela i temeljnih smjernica za korporativne odrednice, kao neophodnog pomagala za katalogizatore.

Činjenica što se međunarodno ujednačavanje intelektualnog sadržaja korporativnih odrednica više ne smatra neophodnim, ne isključuje sasvim potrebu za međunarodnim kataložnim pravilima. S obzirom na korporativne odrednice, sada bi njihova prva svrha bila olakšati međunarodnu razmjenu naziva korporativnih tijela (čak i u slučajevima kada nisu identični), bilo unosom u zajedničku međunarodnu datoteku preglednih kataložnih jedinica i uputnica, bilo istodobnim pretraživanjem više (nacionalnih) datoteka preglednih kataložnih jedinica i uputnica različitih zemalja. Ovo baca novo svjetlo na to kakvu bi vrstu smjernica trebalo sastaviti, a time i na pripreme zadatke same Radne grupe i njezina savjetnika.

1.8 Zadaća Radne grupe za preradbu FSCH-a

Obradu naziva korporativnih tijela, tj. autoriziranih podataka za nazive korporativnih tijela, ne ometaju toliko razlike u sadržaju, što se, usput rečeno, može u određenoj mjeri razjasniti bilježenjem kataložnog izvora za nazive korporativnih tijela i/ili upotrijebljenih pravila, već razlike u strukturi naziva, posebno onih oblika koji se ne mogu, ili se ne mogu lako prilagoditi različitim formatima za računalnu komunikaciju. Stoga se čini da je pitanje sljedeće: koji bi se broj odrednica s različito strukturiranim nazivima i oblicima naziva (iz različitih zemalja) mogao fizički obraditi i učiniti dostupnim? Njemu bi se moglo pridodati pitanje: kako je i do koje mjere moguće ostvariti "okupljanje" ili – u terminima pronalaznja podataka – skupiti različito strukturirane nazive koji se odnose na isti korporativni entitet?

Da bi se mogao dati primjeren odgovor na pitanje o kakvim bi se sve strukturama moglo raditi, smatralo se neophodnim najprije dobiti bolji uvid u *razlike u strukturi naziva, redoslijedu riječi i obrascima interpunkcije* korporativnih odrednica unutar (nacionalne) bibliografske prakse. Zato je odlučeno da Radna grupa za preradbu FSCH-a prikupi primjere iz zemalja koje predstavljaju članovi Sekcije za katalogizaciju. Prikaz strukture korporativnih odrednica koji bi proizašao iz po-

stavljene zadaće trebao bi iznijeti na vidjelo “sve” praktične varijante oblika naziva i tako pomoći u formuliranju specifičnih zahtjeva za prilagodbu računalnih formata ili računalnih sustava za sve vrste korporativnih odrednica iz bilo kojeg izvora u svijetu. Iako bi se svakoj zemlji moralo, u načelu, dopustiti da nastavi sa svojom praksom, ipak bi se, barem u svrhu razmjene, ekscentrični oblici naziva morali prilagoditi međunarodno usuglašenoj strukturi. To znači da bi sve zemlje trebalo potaknuti da se pridržavaju oblika i struktura prilagodljivijima računalima kako bi za svoje korisnike izvukli punu korist od ostalih međunarodnih veza. Također treba reći da još uvijek nemamo smjernice za nelatinička pisma, i da bi ih bilo poželjno izraditi.

Na IFLA-inoj konferenciji u Amsterdamu 1998. nije bilo prigode za iscrpnu raspravu o utvrđivanju zadataka vezanih za mogućnost nastavka istraživanja. Isto tako, i korišteni se model morao izraditi kasnije. Zasnivao se na pretpostavci da sve pojedinosti povezane sa strukturom naziva moraju biti vidljive. Budući da je bilo teško predvidjeti koji će sve nalazi u konačnici biti relevantni za automatiziranu obradu, moglo je biti suviše rizično neke pojedinosti unaprijed proglasiti irelevantnim. Ali, moglo se zasigurno očekivati da će iz istraživanja proizaći određeni obrasci oblika, te da će konačan izvještaj biti korisniji smjeste li se ti obrasci u model. Iz ovih razmatranja proizišao je uvod u “kategorije oblika naziva” i “daljnje specifikacije oblika”. Od suradnika se tražilo da svaki primjer korporativne odrednice svrstaju unutar jedne od osam kategorija. Kategorije su ustanovljene tako da daju najrelevantniji mogući odgovor na pitanja kao što su: Je li pronađenom nazivu dodana pobliza oznaka? Je li ispušten dio naziva? Je li obrnut redoslijed riječi? Radi li se, umjesto o pronađenom prirodnom obliku, o drugačije strukturiranom obliku? Itd., itd. (usp. odjeljak 2.1). “Daljnje specifikacije oblika” dodane su kako bi suradnicima omogućile da dadu informacije o određenim elementima korištenim u odrednicama, posebno o vrstama poblizih oznaka.

Iako općeprihvaćena jedinstvena odrednica neće biti na raspolaganju, okupljanje naziva koji se odnose na isto korporativno tijelo (s naznakom autoriziranja za svaku zemlju) i dalje se – kako je ranije rečeno – smatra važnim pomagalom za korisnika. To je vjerojatno i uvjet za učinkovitu razmjenu podataka o nazivima korporativnih tijela. Da bi se mogli bolje ispitati mogući problemi vezani s ostvarenjem okupljanja, od suradnika je zatraženo da naznače funkciju odrednica u katalogu (autorizirani oblik ili varijanti nazivi) i opišu slučajeve kada se od varijantnog oblika upućuje na usvojeni i/ili obrnuto. Zasebni stupci omogućili su suradnicima bilježenje napomena ili specifičnosti primjera te navođenje izvora primjera.

Pokusno prikupljanje primjera započeli su članovi Radne grupe za preradbu FSCH-a 1999. Nakon IFLA-ine konferencije u Bangkoku, pozvani su i ostali članovi Sekcije za katalogizaciju da sudjeluju u zadatku. Ovaj drugi krug odigrao se u jesen 1999. i proljeće 2000. Prikaz odražava bibliografsku praksu četrnaest zemalja.

Gledajući unatrag, svakako bi se mogla osporavati vrijednost modela. Možda se mogla odabrati nešto drugačija kategorizacija. No, kako ju je već iskušalo nekoliko suradnika, trebalo je se pridržavati zbog dosljednosti. S druge strane, bez obzira na sustav, uvijek bi se našle kategorije o kojima bi se moglo raspravljati. Iako je prvi cilj prikaza izložiti činjenice o strukturi i obrascima interpunkcije, sastavljač je dodao zasebni, sedmi, stupac s informacijama o primjeni određenih pravila FSCH-a. To nije bio dio "zadaće" i ovo se može smatrati usputnim rezultatom sastavljanja popisa. Primarno je zamišljeno da se iznese broj pravila FSCH-a čija je primjena dovela do strukture koja se može prepoznati u priloženom obliku naziva i koja odgovara kategoriji pod koju je primjer svrstan. Nudeći donekle i uvid u primjenu relevantnih pravila FSCH-a u različitim zemljama, sedmi stupac prikaza također može biti koristan za bolje razumijevanje razlika u strukturi priloženih i predstavljenih naziva u Dijelu B ovog izvještaja.

1.9 Nastavak

Na sastanku Radne grupe za preradbu FSCH-a, koji se održao tijekom IFLA-ine konferencije u Jeruzalemu u kolovozu 2000., raspravljalo se o dvjema točkama: o izvještaju vezanom uz prikaz i o preporukama za nastavak istraživanja. Predstavnici FRANAR-a pridružili su se sastanku da bi raspravili točke od zajedničkog interesa i predložili iduće korake koji se tiču naziva korporativnih tijela i odrednica. Iznova je potvrđeno da je glavni cilj omogućiti odgovarajuće navođenje popisa naziva korporativnih tijela u "virtualnoj datoteci" zapisa preglednih kataložnih jedinica i uputnica, kao i informirati one koji će razvijati računalne sustave što sve mogu očekivati od oblika i strukture naziva korporativnih tijela koji se javljaju u kataložnoj praksi četrnaest zemalja. Predložena je daljnja analiza prikaza kako bi se istražilo postoje li elementi naziva korporativnih tijela koji bi se trebali posebno kodirati, e da bi se korisnicima omogućilo učinkovito pretraživanje bez obzira na strukturu naziva u korporativnoj odrednici. U ovom kontekstu mogla bi se postaviti sljedeća pitanja: 1. Koji elementi, bez obzira na format, pomažu korisniku u pretraživanju? 2. Koji su elementi dovoljno važni da bi se učinili odvojeno pretražljivi za korisnika? Možda bi se posebna pažnja trebala posvetiti:

- dodacima i pobližim oznakama,
- dijelovima naziva kao pobližim oznakama, i
- zemljopisnim nazivima na različitim položajima.

Iako će pretraživanje po ključnim riječima u online katalozima, barem općenito, isključiti potrebu jednakih struktura, zapaženo je da bi prikaz mogao biti veoma koristan instrument za provjeru varijacija.

Naravno, jedna je od obveza Sekcije za katalogizaciju briga oko usklađivanja politike i aktivnosti različitih radnih grupa. Zapaženo je da Radna grupa za ISBD(S) traži nov način definiranja Međunarodnoga standardnog naslova za se-

rijske publikacije (ISST - International Standard Serial Title) za ISBD(S), ISSN i AACR2, koji bi uključivao naziv korporativnog tijela kao poblizu oznaku za generičke naslove. Očekuje se da će ISSN preporučiti označavanje oblikom pronađenim na opisivanom primjerku, tj. u „ustanovljenom obliku“. To neće dovesti samo do razlika u jedinstvenom opisnom dijelu zapisa, već će zamagliti i razlikovanje između opisnih dijelova i pristupnica, a kao takvo predstavljat će problem jer će postojati različiti oblici naziva korporativnog tijela, ovisno o nacionalnim kataložnim pravilima i praksama. Kako je ranije utvrđeno, jedinstvena odrednica za svaku zemlju može biti kontrolirana (što ovisi o zemlji), ali je to nemoguće učiniti globalno. Radna grupa za preradbu FSCH-a složila se da cilj ostaje dopustiti fleksibilnost korporativnih odrednica u online katalozima, tj. globalni pristup zapisima preglednih kataložnih jedinica koji djeluje kao „susretište“ za sve varijacije (s naznačenim izvorom), ali koji ne uspostavlja općeprihvaćenu jedinstvenu odrednicu. O pitanju naziva korporativnog tijela kao poblize oznake pregovarati će se s Radnom grupom za ISBD(S).

Grupa se složila da svako rješenje koje se tiče korporativnih naziva ovisi o odlukama koje uključuju izradu veza među odrednicama i korištenje međunarodnih brojeva, što razmatra i FRANAR. Kako su se radne grupe FSCH i FRANAR zaista našle na zajedničkom terenu, od FRANAR-a je zatraženo da pomno prouči prikaz, te ono što otkrije uzme u obzir u svojim daljnjim aktivnostima a Stalni odbor za UNIMARC, ako je potrebno, obavijesti o dopuni formata UNIMARC za pregledne kataložne jedinice.

Uz ovaj dogovor, za sada neće biti potrebe za savjetnikom. Skora će budućnost pokazati koji će računalni programi postati operativni i što će to značiti za kataložne formate i formate za datoteke preglednih kataložnih jedinica i uputnica, kao i za unos naziva. Bilo bi poželjno da se uskoro sastave osnovne smjernice kao prijeko potrebno pomagalo za katalogizatore.

Autor izvještaja pregledao je nacrt teksta, uzimajući u obzir ispravke i prijedloge Radne grupe za preradbu FSCH-a, kako bi ga dovršio i pripremio za objavljivanje. Na drugom sastanku održanom tijekom IFLA-ine konferencije u Jeruzalemu, Stalni odbor za katalogizaciju podržao je stajalište Radne grupe, zaključio da izvještaj pokazuje da je Radna grupa obavila svoj zadatak i složio s prijedlogom za organiziranje nastavka rada.

1.10 Trenutno stanje

Nakon ove kratke povijesti korporativne odrednice, čini se primjerenim završiti s nekoliko napomena o trenutnom stanju. Iako je to rizično činiti dok je razvoj još u toku, autor sa sigurnošću tvrdi da je osobito 1998. bila godina napretka, vjerojatno međaš u povijesti katalogiziranja. Barem dva događaja podupiru ovo mišljenje.

Kako je već prije rečeno, na prvom je mjestu zasigurno objavljivanje Funkcionalnih zadataka bibliografskih zapisa. Ovaj novi „model“ za elektroničko okruženje do određene će mjere staviti na stranu Izjavu o načelima iz 1961., a možda će potaknuti i veće promjene u katalogizaciji. Utjecaj FRBR-a još nije potpuno razjašnjen; o njemu se raspravlja u ubrzano rastućem broju internetnih publikacija.

Na drugom mjestu – u vezi s upravo spomenutim izdanjem – na očividno dubljoj razini formalna je odluka da se ukine dugo njegovani, ali nikad realizirani koncept općeprihvaćene jedinstvene odrednice. Velik broj različitih jedinstvenih odrednica za jedno tijelo u međunarodnoj praksi, kako je to eksplicitno predočeno u prikazu, sigurno opravdava stav koji je zauzela Radna grupa. Odluka da se Pariška načela više ne provode u potpunosti predstavlja, na neki način, dugoočekivano kršenje tabua. Ovaj „službeni“ otklon od Izjave, koja je toliko godina imala legalističku auru ustava, čini u najmanju ruku psihološki proboj. Ali, je li to zaista kršenje Načela?

Koncept ili načelo koje je „na kocki“ poznato je kao „okupljanje“ djela osobe ili tijela, dok je izrada „jedinstvene odrednice“ u stvari dio određenog postupka, „tehnike“, kako bi se provelo željeno „okupljanje“ za korisnika kataloga. Najznačajniji koraci u ovom postupku jesu: 1. identificiranje različitih imena (naziva) ili oblika imena (naziva) za osobu ili tijelo; 2. uspostava jednog od njih kao termina kojem se daje prednost (autorizirani oblik).

U nacionalnom kontekstu većine zemalja drugi korak ne predstavlja problem i primjena jedinstvene odrednice u datotekama preglednih kataložnih jedinica i uputnica povezanih s automatiziranim katalozima i dalje će davati traženu pogodnost. Međutim, u svjetskim mjerilima ova tehnika ne funkcionira, budući da će uvijek biti različitih mišljenja o izboru oblika koji će biti usvojen kao odrednica. „Alternativno“ rješenje problema jest prihvatiti ovu poteškoću i iskoristiti kombinaciju modernih računalnih tehnika i interneta. To će omogućiti katalogizatorima i krajnjim korisnicima da dobiju online pregled svih relevantnih oblika naziva koji se odnose na određeno tijelo, uz mogućnost odabira ili jedinstvene odrednice zemlje porijekla tijela, ili nekoga drugog oblika usvojena prema drugačijem kriteriju. Doslovno, uvođenje nekoliko oblika „jedinstvene odrednice“ čini kršenje Načela! Kako bilo, čini se produktivnim usvojiti predloženu metodu rada i osuvremeniti staru definiciju okupljanja: ne može se dovoljno naglasiti koliko je važno ostati u dodiru s realnošću.

Kada se suočila s ovim problemom, Verona se zauzela za uklanjanje nacionalnih razlika, što se nije dogodilo, a više niti neće biti nužno. Ali tko je može kriviti zbog njezinog izbora, kada prije dvadeset i pet godina nitko nije mogao predvidjeti razvoj koji će nam omogućiti da služimo međunarodnim potrebama poštujući istodobno nacionalne oblike naziva!

I tako se stalna promjena udomaćila. Ali i u elektroničkom društvu dostupnost informacije, u tiskanom ili digitalnom obliku, ostaje bitna. Zbog toga, premda bi naša „specijalnost“ mogla dobiti i drugi naziv, i vjerojatno će biti iskušavana izvan knjižnica, još se neće zatvoriti knjiga katalogizacije. A što se tiče naziva korporativnih tijela, opisano dostignuće Radne grupe za preradbu FSCH-a neće biti zadnja aktivnost na tom polju.

2. OBJAŠNJENJA UZ KORIŠTENI MODEL

2.1 Kategorije oblika naziva [stupac 1b]

Svaki je primjer klasificiran u jednu (ili više) od sljedećih kategorija:

1. Pronađeni jednostavan naziv	jednostavno tijelo ili izravno unesen „podređeni dio (odjel) složenog tijela“
2. Pronađeni oblik sastoji se od dva (slična) dijela:	korporativni naziv sastoji se od naziva + “pridodanog” naziva
3. Pronađeni oblik s dodatkom/dodacima:	nepromijenjeni naziv + dodatak (pobliža oznaka) [različito od kategorija 7 i 8]
4. Pronađeni oblik, s izostavljenim dijelom naziva:	promjena naziva: usvojeni oblik kraći od službenog naziva ili naziva pronađenog na publikacijama
5. Strukturirani oblik:	promjena naziva: preinaka dijela naziva u pobližu oznaku; obrnut redoslijed riječi (inverzija) itd.
6. Strukturirani oblik (korporativna hijerarhija):	dio naziva (odjel) složenog tijela unesen kao podređen
7. Strukturirani oblik, s područjem nadležnosti kao prvim dijelom naziva	naziv političko-teritorijalne jedinice koji označava područje nadležnosti kao pobliža oznaka koja prethodi nazivu tijela (nadređeni dio)
8. Strukturirani oblik, s pobližom oznakom nakon naziva:	obrasci pobližih oznaka [različiti od kategorije 3]: npr., naziv mjesta + naziv nadređenog tijela; godina + osobno ime; pobliže oznake za stanke: broj, godina/godine, naziv mjesta itd.

Navođenje primjera u više kategorija

Oblik naziva često može biti svrstan u više kategorija. U tim slučajevima primjer je naveden u kategoriji koja najbolje opisuje oblik naziva. Zavisno od toga je li dostupno dovoljno dobrih primjera za kategoriju, ponekad se daje prednost višestrukom navođenju, posebno kad je naziv korporativnog tijela zastupljen s dva ili više usvojena oblika ili varijanti (usp. Odjeljak 2.4) koji po svojoj strukturi pripadaju različitim kategorijama.

Povrh toga, u stupcu 1a naznačeno je da oblik naziva može biti ilustrativan i za neku drugu kategoriju, a ne samo onu u kojoj je primjer naveden. U ovom se stupcu, međutim, druga kategorija ne navodi kad je to i više nego očito. Na primjer, ne naznačuje se kad usvojeni oblici iz kategorije 1 pripadaju i kategoriji 3 ili obrnuto.

Raspored primjera unutar kategorija

Kako proizvoljan raspored primjera unutar kategorija nije koristan, pokušalo se naći kriterij za smisleniji raspored. U slučajevima kad je bilo teško ili nemoguće napraviti jasan raspored u skladu s obrascima oblika (kakvi se, na primjer, naznačuju oznakama u stupcu 2 „daljnje specifikacije“), kao referentno mjesto preuzeta je primjena određenog pravila FSCH-a. Raspored je za svaku kategoriju sljedeći:

Kategorija 1:

1. jednostavni nazivi,
2. nazivi za koje se, npr., prema pravilu FSCH-a 7.3 ili 23.2, razmatrala mogućnost preinake naziva mjesta ili promjene redoslijeda u dijelu naziva,
3. nazivi koji su formalno podređena tijela (podređeni dio složenoga korporativnog tijela)

Kategorija 3:

Koliko je god moguće, usklađena je s primjenom pravila 7 i 13.3 FSCH-a.

Kategorija 4:

1. odrednice s ispuštenim pravnim terminom,
2. oblici koji su skraćeni zbog nekoga drugog razloga

Kategorija 5:

1. odrednice s nazivom mjesta ili drugim elementom koji je odijeljen i pretvoren u poblizu oznaku,
2. odrednice s promijenjenim redoslijedom riječi

Kategorija 6:

Koliko je god moguće, usklađena je s primjenom pravila FSCH-a koji se odnose na složena tijela.

Kategorija 7:

1. odrednice s nazivom države kao prvim dijelom naziva,
2. odrednice s nazivom niže političko-teritorijalne jedinice kao prvim dijelom naziva

Kategorija 8:

Strukturirani oblik naziva redoslijedom “specifikacija” naznačenih u stupcu 2.

2.2 Terminologija i sustav obrojčavanja [stupci 1a, 1b]

Primjeri pojedinih zemlja često sadrže “varijante”: 1. “usvojeni oblik” (UO), ponekad više od jednog UO-a za istu zemlju; 2. jedan ili više “varijantnih naziva” (V/U). Svaka varijanta stavljena je u poseban red u tablici. Sve odrednice koje se odnose na jedno korporativno tijelo čine određeni “slučaj”. U stupcu 1a *svakom slučaju* dodijeljen je vlastiti broj u popisu, tj. broj za pojedinu kategoriju (usp. odjeljak 2.1). Stupac 1b navodi broj *kategorije* kojoj korporativna odrednica pripada.

Određeni slučaj može sadržavati više od jednog “primjera”. Kad su dvije zemlje priložile primjer koji se odnosi na isto tijelo, ali s različitim UO-m i/ili različitim V/U-om, ova dva primjera okupljaju se u jedan “slučaj” pod istim brojem u popisu, ali s podbrojem za svaki primjer.

Na primjere se upućuje kombinacijom broja kategorije (stupac 1b) nakon kojeg slijedi *kosa crta* i *broj slučaja u popisu* (stupac 1a), kako slijedi:

1/4 = kategorija 1, slučaj 4 [= primjer 4]

1/6-2 = kategorija 1, slučaj 6, primjer 2

Oznake UOa i UOb označavaju jedan te isti primjer, dok UO 1 i UO 2 označavaju isti slučaj, ali predstavljaju dva primjera (usp. odjeljak 2.4).

2.3 Dodatne specifikacije [stupac 2]

Kad je bilo moguće primijeniti, dodane su jedna (ili više) od sljedećih specifikacija:

a. Vrsta dodatka/pobliže oznake (ispred ili iza naziva)

1. Nazivi mjesta:

a) sjedište korporativnog entiteta: naziv zemlje, države, regije, grada itd.

b) područje nadležnosti

2. Brojevi (u različitim pismima, varijante glavni/redni brojevi itd.)

3. Datumi (rođenja i smrti, u različitim pismima, različitim kalendarima itd.)
 4. Drugi dodaci: riječ, fraza, broj [drukčiji nego dodaci spomenuti pod 1-3; usp. FSCH 7.4]
- b. *Vrsta djelomičnog ili potpunijeg naziva*
1. Inicijali, akronimi i slično
 2. Usvojeni oblik kraći od službenog naziva (S, S/U) ili varijanta naziva (V/U)
 3. Varijanta naziva (V/U) ili službeni naziv (S, S/U) kraći od usvojenog oblika
 4. Varijanta naziva ili službeni naziv potpuniji (dulji) od usvojenog oblika
- c. *Oblik pisan na drugom jeziku ili pismu*

Izbor elemenata

Osim izbora iz prikaza i „okupljanja“ svih manifestacija određenog elementa poblizih oznaka, dodavanjem oznake svakoj specifikaciji omogućuje se okupljanje primjera koji su razvrstani u nekoliko kategorija. Tako se može dobiti pregled različitih načina na koji bibliografske službe postupaju, na primjer, s brojevima ili „ostalim dodacima“.

Navođenje oznaka b2, b3 i b4

Oznake b2, b3 i b4 korištene su u stupcu 2 kako bi pokazale rezultat usporedbe potpunosti usvojenog oblika i varijante naziva. Kada je korporativno tijelo zastupljeno i akronimom i punim nazivom (usp. nekoliko primjera u kategoriji 1), situacija je jasna, dok unošenje ili izostavljanje zemljopisnih oznaka (ZO) nije tako jednostavno.

Kako se i očekivalo, dodavanje ZO-a nazivima korporativnih tijela nije bilo ujednačeno kod svih suradnika. Zbog toga se mislilo da prisutnost ili odsutnost ZO-a ne bi trebala utjecati na navođenje oznaka b2, b3 i b4. Zato se varijanta naziva sa ZO-m nije smatrala potpunijim od UO-a bez ZO-a, pa se u tom slučaju nije navodila oznaka b4 za V/U, niti oznaka b2 za UO! Međutim, ako je naziv mjesta sastavni dio naziva korporativnog tijela pronađena na publikaciji, i ako je u UO-u naziv mjesta odijeljen od stvarnog naziva i pretvoren u ZO (npr., u skladu s pravilom 7.3 FSCH-a), oblik koji je nastao smatra se kraćim. Stoga, kada postoji (kao što je to u mnogo primjera u kategoriji 5) i odrednica za potpuni (službeni) oblik naziva (kao S, S/U ili V/U), tada UO ima oznaku b2, a varijanta naziva oznaku b4.

2.4 Označivanje funkcija u katalogu [stupac 3]

UO = usvojeni oblik (vjerojatno jedinstvena odrednica u izvornom katalogu)
S, V = službeni naziv ili varijanta naziva, bez uputnice prema UO-u

S/U, V/U = službeni naziv ili varijanta naziva, s općom uputnicom koja upućuje na UO, ili od službenog naziva, ili od varijante naziva

UOa, UOb ... = kad s obzirom na *jedno tijelo* postoje dva ili više *različitih UO-a* izrađenih u *jednoj zemlji*, koji su povezani *unakrsnim uputnicama*:

UOa Italia : Ministero del turismo e dello spettacolo [raniji naziv]

UOb Italia : Ministero per i beni e le attività culturali [kasniji naziv]

Ovo ne isključuje mogućnost da ovi UO-i ili jedan od njih (npr., **UOa**) imaju svoje opće uputnice:

UOa Italia : Ministero del turismo e dello spettacolo, **V/U** Ministero del turismo e dello spettacolo

UO 1, UO 2 ... = kad s obzirom na *jedno tijelo* postoje dva ili više *različitih UO-a* (tj., ili s različitim nazivima, ili varijantama u strukturi naziva, ali uvijek unutar iste kategorije) izrađenih u *različitim zemljama*:

UO 1 Ordo Fratrum Minorum / Kölnische Provinz GE

UO 2 Ordre des frères mineurs. Kölnische Provinz FR

UO 1, UO 2 ... = kad s obzirom na naziv *nadređenog dijela istog tijela* postoje dva ili više *različitih UO-a* izrađenih u *različitim zemljama* unutar jedne kategorije, a iza zajedničkoga nadređenog dijela slijedi *različiti podređeni dio* (tako da u stvari primjeri predstavljaju različita korporativna tijela!)

UO 1 Ordo Fratrum Minorum / Kölnische Provinz GE

UO 2 Ordre des frères mineurs. Kölnische Provinz FR

UO 3 Cappuccini : Provincia di Basilicata-Salerno IT

Dodatne pojedinosti

Usvojeni oblik naziva za određeno korporativno tijelo koji je priložila druga ili treća zemlja označen je kao *drugi UO* (UO 2 itd.) čim je postojala *makar i neznatna razlika među nazivima s obzirom na njihovu strukturu ili oblik*. Kada se, međutim, varijacija u obliku naziva odnosi jedino na razliku u upotrebi velikih slova, varijante naziva sakupljene su pod jednim UO-m. Zato, da se prikaz ne bi preopteretio, drugi i treći primjer *ne navodi se posebno samo zbog drugačije upotrebe velikih slova*.

Oznaka funkcije "S/UO", umjesto "UO", koristi se samo kad na drugi način ne bi bilo očito da se UO odnosi na službeni naziv (S).

2.5 Navođenje naziva korporativnih tijela [stupac 4]

Za korporativne odrednice u stupcu 4 navode se točno oni oblici koji se javljaju u bibliografskoj datoteci zemlje koja ih je priložila. Za bolje razumijevanje ruskih ćiriličkih primjera dodani su latinizirani oblici. Za transliteraciju se pobri-

nulo osoblje Sveučilišne knjižnice u Amsterdamu, na osnovi Preporuke ISO R 9, rujan 1954.¹⁰

2.6 Napomene i zapažanja [stupac 5]

Stupac 5 sadrži podatke o osobitostima primjera, koji se u većini slučajeva odnose na izabrani oblik naziva i interpunkciju. Napomena također može skrenuti pažnju na činjenicu da postoji različito rješenje u drugoj kategoriji. Na primjer, može upućivati na promjenu naziva ili na to da treba razlikovati dva identična oblika za različita korporativna tijela.

Kad napomena počinje s "INT", *interpunkcija* tog primjera (ili najvažnijeg dijela primjera) ispisana je riječima. Ponekad, da bi se uštedio prostor, interpunkcijski znakovi (kao zgrade) ne ispisuju se riječima. *Podebljano su otisnuti* kad se njihova upotreba (u većoj ili manjoj mjeri) razlikuje od onoga što je propisano u FSCH-u.

2.7 Popis zemalja koje su izradile primjere [stupac 6]

Višestruki izvori iz iste zemlje svedeni su na jedan, budući da je samo jedan član Sekcije davao svoj doprinos. U stupcu 6 koriste se sljedeće oznake:

ca = Kanada:	Nacionalna knjižnica Kanade [Marg Stewart (Ingrid Parent)]
dk = Danska:	prema nacionalnoj bibliografskoj praksi [Mona Madssen]
fi = Finska:	prema Finskoj nacionalnoj bibliografiji [Eeva Murto-maa]
fr = Francuska:	Nacionalna knjižnica Francuske [Nadine Boddaert]
ge = Njemačka:	Njemačka knjižnica [Christel Hengel (Reinhard Rinn)]
it = Italija:	Ministero per i beni e le attività culturali. Istituto centrale per il catalogo unico delle Biblioteche italiane e per le informazioni bibliografiche [Isa de Pinedo]
nl = Nizozemska:	Kraljevska knjižnica [Angelique Tempels, Teunis van Lopik (Ton Heijligers)]
no = Norveška:	[Marit Vestlie]
ru = Rusija:	Ruska nacionalna knjižnica [Vladimir Skvortsov]
sl = Slovenija:	Narodna in univerzitetna knjižnica [Zlata Dimec]
sp = Španjolska:	Nacionalna knjižnica [Mar Hernandez Agusti]

¹⁰U hrvatskom prijevodu ruska ćirilica transliterirana je prema: Verona, Eva. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga : prvi dio : odrednice i redalice. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1986. Str. 370-371. (Nap. prev.)

sw = Švedska:	Kraljevska knjižnica – Nacionalna knjižnica [Stina Degerstedt (Kerstin Dahl)]
uk = Velika Britanija:	Britanska knjižnica [Andrew MacEwan (Paul Bunn)]
us = SAD:	Kongresna knjižnica [Diane Humes (Barbara Tillett)]

Oznake za zemlje sudionice navedene su sljedećim redom:

1. zemlja porijekla korporativnog tijela ili (ako se to ne može primijeniti) zemlja koja je prva priložila primjer,
2. ostale zemlje, abecednim redom.

2.8 Uklapanje primjera u jedinstveni prikaz [stupci 3, 4, 6]

Zadaća je Radne grupe za preradbu FSCH-a bila izraditi prikaz koji bi pokazao sve moguće strukture i oblike koji se upotrebljavaju u zemljama sudionicama. I dok je bilo poželjno pronaći sve oblike struktura, nije bilo neophodno znati koje sve zemlje koriste određeni oblik strukture. I zaista, stupac 6 ne daje iscrpan popis oznaka zemalja.

Međusobna povezanost odrednica (i uputnica) iz različitih izvora

Nakon što su pristigli prilozi iz četrnaest zemalja, potreba uklapanja oko 150 primjera u jedan prikaz izazvala je mnoga pitanja; i to posebno s obzirom na međusobnu povezanost skupova (kombinacija) usvojenog oblika, varijante/varijanti naziva i uputnice/uputnica u slučajevima kad se kombinacije (kada se odnose na isto tijelo) koje dolaze iz dvije ili više zemalja ne podudaraju ili se samo djelomično slažu. Sastavljač nije uvijek mogao riješiti ta pitanja. Privremeni prikaz razaslan je suradnicima kako bi provjerili na koji se način njihovi primjeri mogu (ili ne mogu) uklopiti u neki slučaj koji je već na popisu. Da bi se konačan prikaz učinio koliko je moguće pouzdanim i dosljednim, dane su sljedeće detaljne upute:

1. Neophodno je pažljivo provjeriti sve primjere u prikazu kojima je dodana oznaka vaše zemlje, kako bi se ustanovilo predstavlja li navedena kombinacija UO-a i V/U-a točno situaciju u vas.
2. Ako su u nekom slučaju (primjeru) već dodane oznake više zemalja, taj slučaj *nije potrebno* proučavati niti mu dodavati oznaku svoje zemlje.
3. Ako vaša zemlja koristi UO s “novim” oblikom za korporativno tijelo koje je već navedeno, trebate dodati novi red u tablicu za UO vaše zemlje, *kao i* poseban red ako vaša zemlja koristi i V/U (čak i ako će biti identičan nekom V/U-u druge zemlje).
- 4a. Ako je UO vaše zemlje identičan već navedenom, ali vaš V/U ima novi oblik koji još nije naveden, možete ga dodati kao poseban V/U.
- 4b. Ako se vaš V/U ne može kombinirati s UO-m koji je već naveden (npr., kad vaša zemlja koristi opću uputnicu umjesto unakrsne uputnice), zahti-

jeva se posebno navođenje (kao UO 2) za vašu kombinaciju UO-a i V/U-a. Dakle, *nemojte* dodavati vaš oblik V/U-a i/ili kôd vaše zemlje slučaju koji se samo djelomično slaže s vašom praksom.

- 4c. Ako želite dodati novi V/U, a primjenjivost već navedenog slučaja ovisi o *uvjetu koji se ne može provjeriti* (npr., ako ne znate je li pobliza oznaka dodana navedenom UO-u zbog postojanja homonima u katalogu druge zemlje), *nemojte* ovom slučaju dodavati svoj V/U i oznaku zemlje i *nemojte* posebno navoditi svoj slučaj.

2.9 Izbor primijenjenih pravila FSCH-a [stupac 7]

Stupac 7 može se smatrati skoro kao prirodan usputni produkt istraživanja. Primarno je zamišljeno da se navede broj *pravila FSCH-a iz 1980.* čija je primjena dovela do strukture kakva se može prepoznati u priloženom obliku naziva i koja odgovara kategoriji pod kojom je primjer svrstan.

Nije učinjen nikakav pokušaj da se stupac 7 iscrpno ispunjava. Glavni su razlozi:

1. što neki primjeri ne proizilaze iz primjene pravila FSCH-a,
2. što je u nekim slučajevima vrlo teško odlučiti na koje bi se pravilo FSCH-a moralo uputiti, posebno kad FSCH dopušta različita tumačenja. Prethodne rasprave u Radnoj grupi za preradbu FSCH-a naznačile su, a rezultati će zadaće to iscrpno pokazati, da često nikakva jedinstvena rješenja nisu postignuta, niti onda kad službe tvrde da primjenjuju pravila FSCH-a.

Naročito su se pokazala višeznačnima komplicirana pravila koja se tiču "složenih" tijela, čak i kada se odnose na jednostavne slučajeve kao što su ministarstva. Podređena su državi, iako se može zauzeti stajalište da nije neophodno eksplicitno pokazivati tu podređenost u nacionalnom kontekstu, a da se za potrebe međunarodne razmjene mogu koristiti i drugi načini nego što je to navođenje države kao nadređenog tijela. Ipak, logika FSCH-a poigrava se sa svakim tko nastoji ustanoviti koje bi se pravilo moralo odabrati, jer tko može objasniti zašto su primjeri "Ministry of Commerce", "Department of Transport" i "Ministerio del bilancio e della programmazione" predmet triju različitih pravila (FSCH 20a, 21a i 21b)? U slučaju sumnje, skoro idealno rješenje bilo bi ili uputiti na skupinu (npr., pravila 20/21), ili ne ispunjavati ništa. Čak i tada će biti slučajeva u kojima bi se moglo raspravljati o upućivanju na određeno pravilo FSCH-a. Zato se mora reći da je sastavljač isključivo odgovoran za stupac 7.

Unatoč tome, možemo se nadati da će taj dodatni stupac, koji nudi stanovit uvid u različitu primjenu važnih pravila FSCH-a u različitim zemljama, pomoći boljem razumijevanju razlika u strukturi naziva navedenih u prikazu. Naročito kombinacija stupaca 1b, 2, 3 i 7 može ilustrirati zašto je Radna grupa za preradbu FSCH-a smatrala nemogućim postići suglasnost o preradbi teksta!

STRUKTURE KORPORATIVNIH ODREDNICA

Brojevi pravila prikazani su tako da pokazuju pretpostavljeni odnos između pravila FSCH-a i primjera na koji se odnosi. Različite vrste odnosa označavaju se kako slijedi:

	OZNAČIVANJE	OBJAŠNJENJE
1.	7.3	<i>bez interpunkcije</i> : primjer pravila FSCH-a koje je relevantno za tu kategoriju
2.	(7.3)	<i>između zagrada</i> : primjer za pravilo FSCH-a koje je primijenjeno, izuzevši malo odstupanje (npr., od interpunkcije koja je propisana FSCH-om)
3.	-7.3-	<i>između crtica</i> : oblik naziva u proturječju je ili bitno odstupa od spomenutog pravila FSCH-a
4.	[7.3]	<i>između uglatih zagrada</i> : primjer pravila FSCH-a koje se ne tiče, ili se izravno ne tiče gledišta koje je obrađeno u toj kategoriji
5.	[(7.3)]	<i>između zagrada + uglate zgrade</i> : primjer malog odstupanja od pravila FSCH-a koje se ne tiče, ili se izravno ne tiče gledišta koje se obrađuje u toj kategoriji
6.	[-7.3-]	<i>između crtica + uglate zgrade</i> : oblik naziva u proturječju je ili bitno odstupa od oblika propisanog pravilom FSCH-a koje se ne tiče, ili se izravno ne tiče gledišta obrađenog u toj kategoriji

Preveo s engleskog jezika Tomica Vrbanc. Stručna redakcija prijevoda Mirna Willer.

Napomena

Prijevod objavljujemo uz dopuštenje IFLA-inog središnjeg ureda (IFLA Headquarters) iz Den Haaga u Nizozemskoj.

Izvorni naslov: **Structures of corporate name headings : final report - November 2000 / IFLA Section on Cataloguing Working Group on the Revision of FSCH ; compiled and introduced by Ton Heijligers. IFLA UBCIM Programme, 2001.**

URL: <http://www.ifla.org/VII/s13/scatn/final2000.htm>